Σκεπτικό

Επί της προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας και της παραβάσεως ουσιωδών τύπων 3407
Επί της παραβιάσεως των αρχών της χρηστής διοικήσεως 3408
Επί της δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της συνθήκης 3409
Επί της μη εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της συνθήκης 3412
Επί των προστίμων 3414
Επί των δικαστικών εξόδων 3418

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ PIETER VERLOREN VAN THEMAAT ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ 29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983 [1]

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Με τις εκκρεμούσες ενώπιόν σας ένδεκα προσφυγές, οι προσφεύγουσες ζητούν την ακύρωση της από 17 Δεκεμβρίου 1981 αποφάσεως της Επιτροπής, που αφορά μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της συνθήκης ΕΟΚ (ΕΕ L 167, 1982, σ. 39) (στο εξής αναφερόμενη ως «απόφαση»). Στρεφόμενες κατά της εν λόγω αποφάσεως οι προσφεύγουσες προβάλλουν με τις προσφυγές οκτώ λόγους ακυρώσεως, τους οποίους προτίθεμαι να εξετάσω τον καθένα χωριστά κατωτέρω. Πριν όμως αρχίσω την εξέταση, θα συνοψίσω τα κύρια πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως.

1. Τα κυριότερα περιστατικά

Η Nationale Vereniging der Waterleidingsbedrijven (στο εξής αναφερόμενη ως «NAVEWA»), η οποία εδρεύει στις Βρυξέλλες, αποτελεί ένωση μη κερδοσκοπικού σκοπού, απαρτιζόμενη από 31 επιχειρήσεις παροχής νερού. Βάσει των βασιλικών διαταγμάτων του 1965 και 1966, στις επιχειρήσεις αυτές ανατέθηκε η ευθύνη να μεριμνούν για την ποιότητα του νερού που παρείχαν. Τα κοινά συμφέροντά τους προστατεύονται από τη NAVEWA, η οποία, έχοντας, μεταξύ άλλων, τον εν λόγω σκοπό, διενεργεί επίσης ελέγχους καταλληλότητας, προκειμένου να κρίνεται κατά πόσο πλυντήρια ρούχων και πλυντήρια πιάτων, τα οποία πρόκειται να συνδεθούν με το δίκτυο διανομής νερού, πληρούν τις προϋποθέσεις για την πρόληψη μολύνσεως του πόσιμου νερού, τις οποίες επιτάσσουν τα προαναφερθέντα βασιλικά διατάγματα για τις εν λόγω συσκευές.

Οι έλεγχοι αυτοί εξελίχθηκαν σε τρία στάδια μετά το 1965. Αρχικά, διενεργούνταν στην οικία του καταναλωτή ο οποίος αγόραζε τις συσκευές. Εν συνεχεία, ο τόπος διενεργείας μετατέθηκε στους χώρους του κατασκευαστή ή του εισαγωγέα και γινόταν με τη χρησιμοποίηση καταλόγων καταλληλότητας, στους οποίους περιελαμβάνοντο οι εγκεκριμένοι τύποι συσκευών. Αργότερα, και η μέθοδος αυτή κατέληξε να θεωρηθεί δυσμεταχείριστη, πράγμα που ώθησε τη NAVEWA να εισαγάγει ένα σύστημα επιγραφών καταλληλότητας. Βάσει του συστήματος αυτού, ο έλεγχος καταλληλότητας έπρεπε να διενεργείται από τον κατασκευαστή ή τον εισαγωγέα, οι δε επιγραφές τις οποίες παρείχε η NAVEWA επεκολλώντο στις συσκευές ως απόδειξη καταλληλότητας. Η NAVEWA περιορίστηκε να διενεργεί δειγ-

1 — Μετάφραση από τα ολλανδικά.

ματοληπτικούς ελέγχους. Οι διαπραγματεύσεις που απέβλεπαν στην καθιέρωση του εν λόγω συστήματος διενεργήθηκαν από τη NAVEWA, μεταξύ άλλων, με την Electriciteitsgemeenschap (στο εξής «η CEG»), εμπορική ένωση περιλαμβάνουσα κατασκευαστές και εισαγωγείς ηλεκτρικών συσκευών και με τη Federatie van de Handel in Elektrische Apparaten (στο εξής «η FHEA»). Στις 13 Δεκεμβρίου 1978, συνήφθη συμφωνία που αφορούσε τη χρησιμοποίηση της επιγραφής καταλληλότητας NAVEWA-ANSEAU για τα πλυντήρια ρούχων και πιάτων (στο εξής: «συμφωνία»). Η συμφωνία υπογράφηκε από τη NAVEWA αφενός και από μεγάλο αριθμό κατασκευαστών και εισαγωγέων που υπάγονται στη CEG ή στη FHEA αφετέρου, συμπεριλαμβανομένων όλων των προσφευγουσών στις εν λόγω συνεκδικαζόμενες υποθέσεις.

Σκοπός της συμφωνίας είναι να εξασφαλίζεται η ποιότητα του πόσιμου νερού (άρθρο 1) με τη χρησιμοποίηση επιγραφών καταλληλότητας για τα πλυντήρια ρούχων και πιάτων (άρθρο 2). Η CEG ενεργεί ως εκπρόσωπος όλων των υπαγόμενων επιχειρήσεων, κατά το μέτρο που αυτές είναι κατασκευαστές ή αποκλειστικοί εισαγωγείς (άρθρο 4). Χορηγεί δε τις επιγραφές (άρθρο 5). Η NAVEWA επαγρυπνεί για την τήρηση των διατάξεων περί καταλληλότητας, οι οποίες τίθενται στον «ειδικό κανονισμό» (άρθρο 8). Η NAVEWA συμβουλεύει τα μέλη της να λαμβάνουν υπόψη το σκοπό τους και τους όρους της συμφωνίας και να ενημερώνουν σχετικά τον καταναλωτή (άρθρο 10). Η CEG πωλεί τις επιγραφές μόνο σε κατασκευαστές ή επίσημους εισαγωγείς.

Το Νοέμβριο του 1980, η Επιτροπή κίνησε διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της συνθήκης ΕΟΚ και στις 15 Δεκεμβρίου 1980 απηύθυνε μια κοινοποίηση των αιτιάσεων στις υπογράψασες τη συμφωνία. Με την κοινοποίηση των αιτιάσεων, η Επιτροπή εκδήλωσε την πρόθεσή της να αποδείξει ότι ο σκοπός και το αποτέλεσμα της συμφωνίας ήταν να καταστήσει τις παράλληλες εισαγωγές πλυντηρίων ρούχων και πιάτων στο Βέλγιο αδύνατες ή τουλάχιστον πάρα πολύ δύσκολες. Στις 17 Δεκεμβρίου 1981, η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση. Με την εν λόγω απόφαση τονίστηκε ότι αρκετά άρθρα της συμφωνίας και του ειδικού κανονισμού είχαν θεωρηθεί ως αποτελούντα παραβάσεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της συνθήκης της ΕΟΚ (άρθρο 1), τα μέρη κλήθηκαν να θέσουν τέρμα στις παραβιάσεις και να ενημερώσουν σχετικά την Επιτροπή (άρθρο 2) και επιβλήθηκε πρόστιμο (άρθρο 3). Τα επιβληθέντα πρόστιμα είχαν ως εξής: 9 500 ECU στις προσφεύγουσες στις υποθέσεις 101 και 104/82· 38 500 ECU στις προσφεύγουσες στις υποθέσεις 96, 97, 99, 100 και 102/82· και 76 500 ECU στις προσφεύγουσες στις υποθέσεις 98, 105, 108 και 110/82.

2. Η θέση των παράλληλων εισαγωγέων

Όπως υπογράμμισα, η απόφαση στρέφεται κυρίως κατά του γεγονότος ότι οι παράλληλες εισαγωγές πλυντηρίων ρούχων και πιάτων στο Βέλγιο έχουν καταστεί αδύνατες ή, τουλάχιστον, πάρα πολύ δύσκολες, συνεπεία της εφαρμογής της συμφωνίας. Προς διευκόλυνση της εξετάσεως των λόγων ακυρώσεως που προβάλλουν οι προσφεύγουσες κατά της εν λόγω αποφάσεως, θα αρχίσω συνοψίζοντας τα περιστατικά, όπως έχουν αποδειχτεί, που αφορούν τη θέση των παράλληλων (ανεπίσημων) εισαγωγέων.

Πρώτον, από τον τρόπο κατά τον οποίο καταρτίστηκε η συμφωνία προκύπτει — και δεν το αρνούνται οι προσφεύγουσες — ότι οι παράλληλες εισαγωγές αποτελούσαν

πηγή ενδιαφέροντος για τη CEG και FHEA. Κατά την παράγραφο 20 της αποφάσεως, η κύρια αντίρρηση της FHEA για το σύστημα των καταλόγων καταλληλότητας ήταν ότι οι παράλληλοι εισαγωγείς μπορούσαν να επωφεληθούν από τους ελέγχους που διενεργούν οι επίσημοι εισαγωγείς, χωρίς να πρέπει να συνεισφέρουν στα συνεπαγόμενα έξοδα. Από την παράγραφο 22 προκύπτει ότι η CEG αγωνίστηκε για να επιτύχει εμφανώς ευνοϊκότερη μεταχείριση για τα μέλη της. Κατά τη συνάντηση της 23ης Οκτωβρίου 1978, η CEG υπογράμμισε ότι η προταθείσα συμφωνία θα παρείχε ένα «όπλο» κατά των παράλληλων εισαγωγών, δεδομένου ότι μόνο σ' αυτή είχε επιτραπεί να εκδίδει επιγραφές τις οποίες θα εφοδιάζονταν αποκλειστικώς οι επίσημοι εισαγωγείς. Όσον αφορά τη NAVEWA, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η ομάδα εργασίας νομικών, που συνέταξε τη συμφωνία, ήταν σαφώς ενήμερη των ενδεχόμενων αντίξοων συνεπειών για τους παράλληλους εισαγωγείς και παρατήρησε ότι οι εισαγωγείς που δεν ήταν μέλη της CEG θα έπρεπε επίσης να μπορούν να λαμβάνουν τις επιγραφές (παράγραφος 21).

Δεύτερον, η συμφωνία αντιμετωπίζει διαφορετικά τους παράλληλους εισαγωγείς από τους επίσημους εισαγωγείς. Σκοπός της συμφωνίας είναι να δημιουργηθεί ένας άρρηκτος δεσμός μεταξύ των ελέγχων καταλληλότητας επί των πλυντηρίων ρούχων και πιάτων και της προμήθειας των επιγραφών. Γίνεται δεκτό ότι δεν αποκλείεται η δυνατότητα ατομικών ελέγχων από τη NAVEWA, μολονότι στο σημείο αυτό η θέση των επίσημων εισαγωγέων διαφέρει από τη θέση των ανεπίσημων. Δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 1, του ειδικού κανονισμού (παράγραφος 17), οι επίσημοι εισαγωγείς δικαιούνται τεχνική συνδρομή 100 φορές το χρόνο. Για περαιτέρω τεχνική συνδρομή πρέπει να καταβάλλουν περίπου 4 000 βελγικά φράγκα ανά μισή ημέρα, κατά τη διάρκεια της οποίας μπορούν να επιθεωρηθούν 10 μερίπου συσκευές. Στην περίπτωση των ανεπίσημων εισαγωγέων η συνδρομή μπορεί να ληφθεί μόνο έναντι πληρωμής, το κόστος δε είναι επομένως υψηλότερο, ανερχόμενο σε 10 000 βελγικά φράγκα. Δεν διευκρινίστηκε αν το ποσό αυτό ήταν το κόστος επιθεωρήσεως κάθε μιας συσκευής χωριστά ή κάθε τύπου συσκευής. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ορθώς παρατήρησε ότι οι κατάλογοι καταλληλότητας είχαν καταργηθεί, η συνέπεια είναι ότι κάθε ανεπίσημος εισαγωγέας πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να βαρύνεται με τα έξοδα αυτά για τους τύπους συσκευών που πωλεί. Επιπλέον, βάσει της συμφωνίας, μόνο στη CEG επιτρέπεται να εκδίδει τις επιγραφές και δεν έχει αποκρύψει το γεγονός ότι σκοπεύει να τις πωλεί μόνο στους προσκείμενους εισαγωγείς.

Τρίτον, δεν αμφισβητείται ότι, όσον αφορά την εφαρμογή της συμφωνίας, η CEG απέστειλε στερεότυπες επιστολές, κατά τις οποίες οι έμποροι που θα ζητούσαν πληροφορίες για τη διαδικασία που έπρεπε να ακολουθήσουν προκειμένου να λάβουν τις επιγραφές όφειλαν να δηλώσουν και να προσκομίσουν απόδειξη ότι αυτοί ήταν αποκλειστικοί εισαγωγείς. Από τα περιστατικά που εκτίθενται στις παραγράφους 19 και 30, τα οποία δεν αμφισβητούνται επίσης προκύπτει ότι η CEG εμπόδισε πράγματι τις παράλληλες εισαγωγές. Πρέπει επίσης να σημειωθεί το γεγονός (παράγραφος 35) ότι, συνεπεία της πολιτικής αυτής, αλλοδαποί κατασκευαστές αποφάσισαν να διορίσουν επίσημους εισαγωγείς στο Βέλγιο. Περαιτέρω, η NAVEWA διαδραμάτισε ενεργό ρόλο στο να εξασφαλιστεί ότι οι επιγραφές επικολλώνται στις συσκευές και έχει ενημερώσει εμπόρους και καταναλωτές για τις συνέπειες της ελλείψεως τέτοιων επιγραφών.

3. Πρώτος λόγος: προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας

Οι προσφεύγουσες, εκτός από τη Miele (υπόθεση 110/82), προβάλλουν ως πρώτο λόγο ακυρώσεως ότι η Επιτροπή προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας και παρέβη ουσιώδεις τύπους, ιδίως εκείνους που περιέχονται στο

άρθρο 2, παράγραφος 1, και άρθρο 4 του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουλίου 1963, περί των ακροάσεων των ενδιαφερομένων και τρίτων μερών (ΕΕ ειδ. έκδ. τόμ. 08/001). Προς υποστήριξη του ισχυρισμού τους, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η κοινοποίηση των αιτιάσεων αναφέρεται στο περιοριστικό αποτέλεσμα της συμφωνίας επί του εμπορίου και στον περιορισμό των παράλληλων εισαγωγών, ενώ η παράγραφος 56 της αποφάσεως αναφέρεται στη δυσμενή μεταχείριση των παράλληλων εισαγωγέων. Έπεται επομένως ότι η απόφαση αφορά ένα άλλο επίμαχο θέμα, ως προς το οποίο δεν δόθηκε στις προσφεύγουσες η ευκαιρία να καταστήσουν εκ των προτέρων γνωστές τις απόψεις τους, πράγμα που αποτελεί προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας.

Σχετικά με το επιχείρημα αυτό, πρέπει πρώτον να παρατηρηθεί ότι, στο τελευταίο εδάφιο της ίδιας παραγράφου, η Επιτροπή αναφέρεται στον έλεγχο ή στην παρεμπόδιση των παράλληλων εισαγωγών, που απορρέουν από τη διαφορετική μεταχείριση των επίσημων εισαγωγέων και παράλληλων εισαγωγέων. Περαιτέρω, στη σελίδα 21 της κοινοποιήσεως των αιτιάσεων, η Επιτροπή αναφέρεται ρητώς σε μια κατάσταση κατά την οποία οι παράλληλες εισαγωγές πλυντηρίων ρούχων και πιάτων στο Βέλγιο καθίστανται αδύνατες ή πάρα πολύ δύσκολες, πράγμα που αποτελεί σαφή αναφορά σε συμπεριφορά που εισάγει δυσμενείς διακρίσεις. Οι προσφεύγουσες κατέληξαν επίσης στο ίδιο συμπέρασμα, καθώς προκύπτει από το τελευταίο εδάφιο της σελίδας 12 της απαντήσεώς τους στην κοινοποίηση των αιτιάσεων, όπου καθίσταται σαφές ότι ο σκοπός της συμφωνίας είναι να μετατεθεί η ευθύνη της διενέργειας ελέγχων καταλληλότητας στους κατασκευαστές ή επίσημους εισαγωγείς και μόνο σ' αυτούς.

Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται επίσης, προβάλλοντας ένα επιχείρημα που δεν είναι σημαντικό για τη σαφήνειά του, ότι οι δύο διατυπώσεις δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να περιγράψουν τη φερόμενη εναντίον τους ίδια συμπεριφορά, δεδομένου ότι δεν είναι δυνατό να γίνει οποιαδήποτε συζήτηση για δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος ανεπίσημων εισαγωγέων. Με την απάντησή τους, οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι δεν υπήρχε ζήτημα αρνήσεως ή περιορισμού στην προμήθεια επιγραφών καταλληλότητας, καθόσον οι επίσημοι εισαγωγείς δεν είχαν οποιαδήποτε πρόθεση να αρνηθούν την έκδοσή τους. Ανεξαρτήτως του βασίμου του εν λόγω ισχυρισμού, μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να αποδειχτεί ότι η συμφωνία, συνεπεία ιδίως του καθεστώτος που χορηγήθηκε στη CEG μ' αυτή, δεν καθιστά διαθέσιμες τις επιγραφές στους παράλληλους εισαγωγείς με τους ίδιους όρους όπως είναι οι όροι που εφαρμόζονται στους επίσημους εισαγωγείς και επομένως είναι δυνατό να ασκείται πίεση στους παράλληλους εισαγωγείς από τον κατασκευαστή ή από τον επίσημο εισαγωγέα των προϊόντων του κατασκευαστή. Η ύπαρξη τέτοιας δυνατότητας αρκεί, σύμφωνα με την πάγια σχετική νομολογία του Δικαστηρίου, να επιτρέψει το συμπέρασμα ότι υπάρχει περιορισμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών. Σχετικά, αναφέρομαι στην απόφαση του Δικαστηρίου στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 56 και 58/64 *Consten* και *Grundig* (1966) ECR 299 και στην παρεμφερή απόφασή του, που αφορούσε περιορισμούς επιβαλλόμενους από το δημόσιο δίκαιο επί των παράλληλων εισαγωγών στην υπόθεση 8/74 *Dassonville* (1974) ECR 837, σκέψεις 8 και 9 της αποφάσεως. Επομένως, η απόφαση της Επιτροπής είναι συνεπής με την κοινοποίηση των αιτιάσεων, όπως ορθώς παρατηρεί η ίδια η Επιτροπή στις σελίδες 8 και 9 της ανταπαντήσεώς της. Κατά συνέπεια, πληρούνται οι όροι που θέτει το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63, όπως έχουν ερμηνευτεί από το Δικαστήριο με την απόφασή του στην υπόθεση 41/69 *ACE Chemiefarma* κατά *Επιτροπής* (1970) ECR 661 στη σ. 691.

Επομένως, ο πρώτος λόγος πρέπει να απορριφθεί.

4. Δεύτερος λόγος: παραβίαση των αρχών της χρηστής διοικήσεως

Ο λόγος αυτός, ο οποίος προβάλλεται από τη NAVEWA (υπόθ. 108/82), αποτελείται από δύο σκέλη.

Πρώτον, η NAVEWA ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή παρέλειψε να εξακριβώσει, είτε καθ' ολοκληρία είτε σε επαρκή έκταση, ποια μέτρα ήταν διατεθειμένη να λάβει η NAVEWA, προκειμένου να ικανοποιήσει τις αντιρρήσεις της Επιτροπής κατά της συμφωνίας. Κατά την ακρόαση της 11ης Μαρτίου 1981, η NAVEWA προσφέρθηκε να τροποποιήσει τη συμφωνία και στις 24 Απριλίου 1981 απέστειλε στην Επιτροπή σχέδιο «ειδικής συμφωνίας», με την οποία ρυθμιζόταν το θέμα της διαθέσεως επιγραφών στους εισαγωγείς οι οποίοι δεν αποτελούσαν μέρη της συμφωνίας. Ένας από τους όρους που περιείχε το εν λόγω σχέδιο ήταν η καταβολή 50 000 βελγικών φράγκων ως εγγύηση. Με έγγραφο της 19ης Μαΐου, η Επιτροπή ζήτησε περαιτέρω στοιχεία και δεν απέκλεισε επομένως τη δυνατότητα παύσεως των φερομένων παραβάσεων. Πάντως, διατύπωσε την άποψη ότι ήταν αναγκαίες περαιτέρω έρευνες. Στις 15 Ιουνίου, η NAVEWA απέστειλε στην Επιτροπή αντίγραφο του τελικού σχεδίου της «ειδικής συμφωνίας». Αυτό φαίνεται ότι αποτελεί και την τελευταία επαφή των διαδίκων μέχρι τις 17 Δεκεμβρίου 1981, οπότε η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση. Κατά την προφορική διαδικασία, η Επιτροπή δήλωσε ότι δεν είχε καταβάλει σχετικά περαιτέρω προσπάθειες, δεδομένου ότι δεν είχε πειστεί ότι η NAVEWA ήταν πράγματι διατεθειμένη να τροποποιήσει τη συμφωνία. Όσον αφορά τα επιχειρήματα που προβάλλουν οι προσφεύγουσες, πρέπει πρώτον να παρατηρηθεί ότι δεν είναι δυνατό να γίνει επίκληση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Η Επιτροπή είχε ρητώς δηλώσει ότι έπρεπε να προβεί σε περαιτέρω έρευνες. Η δυσπιστία της όσον αφορά την πρόθεση των προσφευγουσών να θέσουν τέρμα στις παραβάσεις δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αβάσιμη, ενόψει του γεγονότος ότι η ειδική συμφωνία δεν είχε τεθεί σε εφαρμογή μέχρις ότου εκδώσει την απόφασή της η Επιτροπή. Γενικότερα, ευσταθεί η παρατήρηση ότι υπό το φως των αρχών της χρηστής διοικήσεως η Επιτροπή οφείλει να διενεργήσει αυτοτελή έρευνα, προκειμένου να διαπιστώσει αν υπάρχει γνήσια πρόθεση τερματισμού των παραβάσεων του άρθρου 85, τις οποίες αυτή έχει διαπιστώσει. Θα ήταν αντίθετο προς τη φύση διαδικασίας διαπιστώσεως παραβάσεως βάσει του άρθρου 85 ότι κάθε παράβαση του εν λόγω άρθρου, η οποία απαγορεύεται ακόμη και ελλείψει προηγουμένης σχετικής αποφάσεως, θα έπρεπε πάντοτε να τερματίζεται με διαπραγματεύσεις μεταξύ Επιτροπής και ενδιαφερομένων μερών.

Δεύτερον, προσάπτεται στην Επιτροπή ότι δεν ενήργησε σωστά, καθόσον στις 17 Δεκεμβρίου 1981 το διατακτικό του προσβαλλόμενου νομικού μέτρου που κοινοποιήθηκε στους διαδίκους με τηλετύπημα ή τηλεγράφημα ανακοινώθηκε, συγχρόνως, και στον τύπο, ενώ το πλήρες κείμενο της αποφάσεως δεν είχε κοινοποιηθεί στη NAVEWA μέχρι τις 21 Δεκεμβρίου. Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι υπέστησαν σημαντική ζημία κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου, λόγω της εντεύθεν δημοσιότητας. Αυτό το σκέλος του δευτέρου λόγου δεν ευσταθεί επίσης. Όπως έχει ήδη αποφανθεί το Δικαστήριο στην απόφαση 41/69 *ACF Chemiefarma* κατά *Επιτροπής* (1970) ECR 661 στη σ. 692, η δημοσιότητα που δίδεται σε μια απόφαση μπορεί επιπλέον να συμβάλει στην εξασφάλιση της τηρήσεως των κανόνων ανταγωνισμού που περιέχει η συνθήκη ΕΟΚ. Περαιτέρω, η συμπεριφορά της Επιτροπής δεν οδήγησε στην αποκάλυψη, δημοσίως, οποιουδήποτε επαγγελματικού απορρήτου, οπότε δεν μπορεί να γίνει λόγος για παραβίαση του άρθρου 21 του κανονισμού 17.

5. Τρίτος λόγος: δεν υπάρχει συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων

Η NAVEWA (υπόθ. 108/82) ισχυρίζεται επίσης ότι δεν υπάρχει «συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων» κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της συνθήκης. Ο λόγος αυτός βασίζεται σε δύο ισχυρισμούς:

Η NAVEWA αποτελεί εμπορική ένωση η οποία δεν ασκεί η ίδια οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα και μπορεί να προβαίνει μόνο σε συστάσεις προς τα μέρη της.

Ο πρώτος ισχυρισμός έχει απορριφθεί ως μη ασκών επιρροή από το Δικαστήριο με την απόφασή του στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 209 έως 215 και 218/78 *van Landewyck και λοιποί* κατά *Επιτροπής* (1980) ECR 3125, σκέψη 88 της αποφάσεως. Τουναντίον, το ζήτημα που ασκεί αποφασιστική επιρροή είναι το αν οι δραστηριότητες της NAVEWA ή οι δραστηριότητες των μελών της αποβλέπουν στο να παραγάγουν τις συνέπειες που αναφέρονται στο άρθρο 85. Το θέμα αυτό αποτελεί το αντικείμενο του τετάρτου λόγου. Ακόμη λιγότερο βάσιμο είναι το επιχείρημα της NAVEWA ότι αυτή προβαίνει μόνο σε συστάσεις προς τα μέρη της. Δεν αμφισβητείται ότι, βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, της συμφωνίας, η NAVEWA υποχρεούται να προβαίνει σε συστάσεις, πλην όμως παραμένει το γεγονός ότι με τις συστάσεις, αυτές μπορεί να επηρεαστεί σημαντικά ο ανταγωνισμός. Οι επιχειρήσεις διανομής νερού Γάνδης, Αμβέρσας και Βρυξελλών έχουν συμμορφωθεί προς τις γενόμενες συστάσεις. Επομένως, πληρούται το κριτήριο που ανέφερε το Δικαστήριο στη σκέψη 89 της αποφάσεως που μόλις προανέφερα, ότι είναι σημαντική η επίδραση που ασκούν στον ανταγωνισμό οι συστάσεις μιας εμπορικής ενώσεως.

6. Τέταρτος λόγος: δεν υπάρχει περιοριστικό αποτέλεσμα επί του ανταγωνισμού

Οι NAVEWA (υπόθεση 108/82) και Miele (υπόθεση 110/82) ισχυρίζονται ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε πειστικά ότι η συμφωνία έχει περιοριστικό αποτέλεσμα επί του ανταγωνισμού. Και ο λόγος αυτός αποτελείται από δύο σκέλη: ότι ο αποκλειστικός σκοπός της συμφωνίας είναι η προστασία της δημόσιας υγείας και ότι δεν είναι όλα τα συμβαλλόμενα μέρη που επιδιώκουν περιορισμό του ανταγωνισμού.

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος του λόγου αυτού αρκεί να παρατηρηθεί — υπό το φως των σκέψεων που αναφέρθηκαν στην παράγραφο 2 — ότι η συμφωνία βασίζεται σ' ένα σύστημα ελέγχου ο οποίος μπορεί να εκτελεστεί μόνο με τη χρησιμοποίηση επιγραφών και ότι η προμήθειά τους μπορούσε να γίνει αποκλειστικά από τη CEG. Η ένωση αυτή δεν έχει καθόλου αποκρύψει την πρόθεσή της να διαθέτει τις επιγραφές μόνο στους εισαγωγείς που είναι μέλη της. Σύμφωνα με τη σκέψη 28 της αποφάσεως του Δικαστηρίου στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 31 και 36 έως 82/78 *BMW Belgium* (1979) ECR 2435, οι περιστάσεις αυτές μπορούν να θεωρηθούν ως ένδειξη προθέσεως εκ μέρους των μερών της συμφωνίας να μεταχειριστούν τους παράλληλους εισαγωγείς, τουλάχιστον, λιγότερο ευνοϊκά από ό,τι τα μέλη της CEG. Τόσο η CEG όσο και η NAVEWA είχαν πλήρη γνώση ότι καμιά συσκευή, η οποία δεν έφερε τις επιγραφές, δεν ήταν δυνατό να πωληθεί.

Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος, πρέπει αμέσως να παρατηρηθεί ότι, βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 2, της συμφωνίας, η NAVEWA ανέλαβε την υποχρέωση να γνωστοποιήσει στους εμπόρους συσκευών, οι οποίες δεν έφεραν την επιγραφή καταλληλότητας, ότι οι συσκευές τους δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις συνδέσεώς τους με το δίκτυο παροχής νερού. Επο-

μένως, οι προσφεύγουσες γνώριζαν ότι παράλληλες εισαγωγές τέτοιων συσκευών δεν θα μπορούσαν να πωληθούν, εκτός αν οι έμποροι ανελάμβαναν την ευθύνη της διενέργειας ελέγχων και του κόστους τους. Το αν τα μέρη τελούσαν εν γνώσει ότι η σύναψη της συμφωνίας αποτελούσε παράβαση της απαγορεύσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, δεν ασκεί επιρροή. Σχετικά, σας παραπέμπω στη σκέψη 44 της αμέσως προαναφερθείσης αποφάσεως. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί και ο τέταρτος λόγος των προσφευγουσών.

7. Πέμπτος λόγος: δεν υπάρχουν αισθητά περιοριστικά αποτελέσματα επί του ανταγωνισμού

Δεδομένου ότι αποδεικνύεται ότι η συμφωνία έχει περιοριστικό αποτέλεσμα επί του ανταγωνισμού, δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό, σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου στην απόφαση 56/65 *Société Technique Minière* κατά *Maschinenbau Ulm* (1966) ECR 235, να διενεργηθεί έρευνα για τις περιοριστικές συνέπειες της εν λόγω συμφωνίας. Σχετικά, δεν ασκεί επιρροή το επιχείρημα που προέβαλε η Miele (υπόθεση 110/82), ότι τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι παράλληλοι εισαγωγείς απορρέουν από τις διαφορές μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών. Η ύπαρξη τέτοιων προβλημάτων δεν παρέχει με κανένα τρόπο το δικαίωμα στην προσφεύγουσα να εντείνει τους εν λόγω περιορισμούς στο εμπόριο, παραβιάζοντας το άρθρο 85.

8. Έκτος λόγος: δεν επηρεάζεται αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών

Από την ανάπτυξη που έκανα όσον αφορά τον πρώτο και τέταρτο λόγο ακυρώσεως κατέστη σαφές ότι μπορεί να λεχθεί ότι η συμφωνία ασκεί μια επίδραση στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Το επιχείρημα της NAVEWA ότι η εν λόγω επίδραση δεν είναι αισθητή έχει ήδη αντικρουστεί από την Επιτροπή βάσει των αριθμητικών στοιχείων που παρέθεσε στις σελίδες 45 και 46 του υπομνήματος αντικρούσεώς της. Δεδομένου, επίσης, ότι αποδεικνύεται ότι η εκτέλεση της συμφωνίας, ως συνόλου, μπορεί να εμποδίσει τις παράλληλες εισαγωγές, είναι δύσκολος να γίνει δεκτός αυτός ο λόγος ακυρώσεως.

9. Έβδομος λόγος: κακώς δεν έγινε εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3

Όλες οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι δεν υπήρχε καμιά υποχρέωση κοινοποιήσεως της συμφωνίας βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Επομένως, η Επιτροπή δεν μπορούσε να αρνηθεί την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3, αναφερόμενη στο γεγονός ότι η συμφωνία δεν είχε κοινοποιηθεί. Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι αμφότερες οι προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 έχουν εφαρμογή επ' αυτών. Στη συμφωνία μετέχουν επιχειρήσεις μόνο ενός κράτους μέλους και, επιπλέον, η συμφωνία δεν αφορά ούτε τις εισαγωγές ούτε τις εξαγωγές μεταξύ κρατών μελών.

Η σχετική αιτιολόγηση της Επιτροπής εκτίθεται στην παράγραφο 62 της αποφάσεώς της. Κατά την άποψή της, δεν έχει εφαρμογή το εδάφιο 1 του άρθρου 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 — ότι δηλαδή η συμφωνία αφορά *πράγματι* τις εισαγωγές και εξαγωγές — διότι υπάρχει η διάκριση μεταξύ κατασκευαστών και επίσημων εισαγωγέων αφενός και ανεπίσημων εισαγωγέων αφετέρου, όσον αφορά το δικαίωμα κτήσεως επιγραφών καταλληλότητας. Αυτό είναι το γνήσιο επιχείρημα και όχι, όπως προβάλλουν με την προσφυγή τους οι προσφεύγουσες, ότι η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 διότι η συμφωνία δεν συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις απαλλαγής βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της συνθήκης. Με το υπόμνημα αντικρούσεώς της, η Επιτροπή ρητώς αναφέρεται στην εν λόγω μεταβολή της επιχειρηματολογίας. Επιπλέον, η Επι-

τροπή δεν αναφέρεται καθόλου, με την απόφασή της, στο γεγονός ότι η βελγική θυγατρική BBC Hausgeräte GmbH αποτελεί μέρος της συμφωνίας. Το επιχείρημα αυτό προβλήθηκε μόνο κατά τη διάρκεια της δίκης.

Καθίσταται επομένως αναγκαίο να προσδιοριστεί κατά πόσο η συμφωνία αφορά πράγματι ή όχι τις εισαγωγές ή εξαγωγές μεταξύ των κρατών μελών. Σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση 43/69 *Bilger* κατά *Jehle* (1970) ECR 127 στη σ. 135, η φράση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται στενότερα από τη διάταξη του άρθρου 85, παράγραφος 1, που αφορά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, δηλαδή υπό την έννοια ότι μια συμφωνία δεν αφορά τις εξαγωγές ή τις εισαγωγές αν πρόκειται περί συμφωνίας «η εκτέλεση της οποίας δεν απαιτεί τη διέλευση των εν λόγω εμπορευμάτων από τα εθνικά σύνορα».

Από την εξέταση του τέταρτου λόγου την οποία έκανα προηγουμένως προκύπτει ότι σκοπός της συμφωνίας είναι να εμποδίσει τις παράλληλες εισαγωγές πλυντηρίων ρούχων και πιάτων στο Βέλγιο. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, η συμφωνία έχει άμεσο αποτέλεσμα επί των εισαγωγών, έστω κι αν αυτό δεν φαίνεται άμεσα από την διατύπωσή της. Η ερμηνεία αυτή είναι συνεπής και με τη γραμμή που παρέθεσε η Επιτροπή, την οποία υιοθέτησε το Δικαστήριο με την απόφασή του στην υπόθεση 63/75 *Roubaix-Wattrelos* (1976) ECR 111, κατά την οποία η προϋπόθεση ότι μια συμφωνία πρέπει «να αφορά είτε τις εισαγωγές είτε τις εξαγωγές» θεωρείται ως συνέπεια του βαθμού βλαπτικότητας της συμφωνίας. Κατά τη γνώμη μου, επομένως, η συμφωνία δεν ενέπιπτε στο άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και επομένως δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις απαλλαγής βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της συνθήκης, καθόσον δεν είχε κοινοποιηθεί εμπροθέσμως.

Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται επίσης ότι η άρνηση της Επιτροπής να εφαρμόσει το άρθρο 85, παράγραφος 3, στερείται επαρκούς αιτιολογίας. Η σχετική αιτιολογία της Επιτροπής, η οποία εκτίθεται στις παραγράφους 61 έως και 63 της αποφάσεώς της είναι κατά γενική ομολογία συνοπτική, μολονότι πράγματι αναφέρει, γενικά, τους λόγους για τους οποίους δεν ήταν δυνατό να χορηγηθεί απαλλαγή. Τέτοια αιτιολογία έχει θεωρηθεί ρητώς ως αποδεκτή από το Δικαστήριο, όπως προκύπτει από τη σκέψη 66 της αποφάσεώς του στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 209 έως 215 και 218/78 *van Landewyck και λοιποί* κατά *Επιτροπής*. Επομένως, ακόμη κι αν το Δικαστήριο υιοθετούσε την άποψη ότι η συμφωνία συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις απαλλαγής από την υποχρέωση της κοινοποιήσεως, αυτό το σκέλος του λόγου ακυρώσεως πρέπει επίσης να απορριφθεί.

Επομένως, και ο έβδομος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

10. Όγδοος λόγος: επιβολή των προστίμων

Όσον αφορά τα επιβληθέντα πρόστιμα, όλες οι προσφεύγουσες, εκτός της Miele (110/82), ισχυρίζονται ότι, δεδομένου ότι δεν υπήρχε υποχρέωση κοινοποιήσεως της συμφωνίας, δεν είναι δυνατό να επιβληθεί πρόστιμο. Αν η εν λόγω συμφωνία απαιτούσε κοινοποίηση — και συμφωνώ με την Επιτροπή ότι απαιτούσε — αυτό το σκέλος του λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί. Εντούτοις, θα ήθελα να προβώ σε μια σχετική παρατήρηση. Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι το μη επιτρεπτό της επιβολής προστίμων στην περίπτωση συμφωνιών για τις οποίες δεν απαιτείται κοινοποίηση πηγάζει από την απαίτηση της ασφάλειας του δικαίου. Το επιχείρημα αυτό δεν ευσταθεί καθόσον το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 4 του κανονισμού 17 ρητώς επιτρέπει, ακόμα και συμφωνίες για τις οποίες δεν απαιτείται κοινοποίηση να γνωστοποιούνται, προς εξασφάλιση βεβαιότητας. Σύμφωνα με το σύστημα που καθιέρωσε ο κανονισμός 17, επιδιώκεται σαφώς ότι η δυνατότητα αυτή πρέπει,

ακόμα και στην περίπτωση συμφωνιών για τις οποίες δεν απαιτείται γνωστοποίηση, να επιτρέπει την επίκληση του άρθρου 15, παράγραφος 5, του κανονισμού.

Με το δεύτερο σκέλος του παρόντος λόγου ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι δεν υπήρξε πρόθεση ή αμέλεια, όσον αφορά το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, ιδίως εκ μέρους των επιχειρήσεων εκείνων οι οποίες δεν παραβρέθηκαν σε όλες ή σε μερικές από τις συναντήσεις κατά τις οποίες συντάχθηκε η συμφωνία. Εντούτοις, συφωνώ με την Επιτροπή ότι, δεδομένου ότι ο σκοπός της συμφωνίας είναι σαφώς να περιορίσει τον ανταγωνισμό, τα συμβαλλόμενα μέρη εξέφρασαν επίσης το σκοπό αυτό υπογράφοντάς την. Θα πρόσθετα ότι, σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση 45/69 *Boehringer* κατά *Επιτροπής* (1970) ECR 1969 στη σ. 805, η επιβολή προστίμων δεν περιορίζεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι παραβάσεις των κανόνων ανταγωνισμού έχουν διαπραχθεί εσκεμμένως.

Τρίτον, οι προσφεύγουσες, εκτός της Miele, ισχυρίζονται ότι το ποσό του προστίμου προσδιορίστηκε εσφαλμένα και, ειδικότερα, ότι υπήρχε σημαντική διαφορά μεταξύ του ποσού του προστίμου και του μεριδίου της στις επίσημες εισαγωγές (CEG). Ο ισχυρισμός αυτός είναι χωρίς αμφιβολία ορθός. Επομένως, εντός της ομάδας των επιχειρήσεων στις οποίες επιβλήθηκε πρόστιμο 38 500 ECU, εμφανίζεται μια διαφορά μεταξύ των μεριδίων της αγοράς των μελών της CEG, η οποία κυμαίνεται από 8,57 % για πλυντήρια ρούχων και 6,29 % για πλυντήρια πιάτων (στην υπόθεση 96/82) μέχρι 1,76 και 0,60 % αντιστοίχως (στην υπόθεση 99/82). Στην παράγραφο 73 της αποφάσεώς της η Επιτροπή υπογράμμισε ότι, εκτός της συλλογικής ευθύνης των επιχειρήσεων συνεπεία της συνεργασίας τους στη σύνταξη της συμφωνίας και της συμμετοχής τους σ' αυτή, υπήρχαν άλλα δύο επιπλέον στοιχεία που ήταν σημαντικά, δηλαδή το συγκεκριμένο πλαίσιο εντός του οποίου διεπράχθη η παράβαση και η κατ' ιδίαν θέση των εν λόγω επιχειρήσεων στη σχετική αγορά. Απαντώντας στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου, η Επιτροπή εξήγησε τον τρόπο κατά τον οποίο είχαν υπολογιστεί τα πρόστιμα. Από τις απαντήσεις που έδωσε ή Επιτροπή φαίνεται ότι πρώτ' απ' όλα το συνολικό ποσό του προστίμου καθορίστηκε σε 1,5 % της αξίας των εισαγωγών πλυντηρίων ρούχων και πιάτων από άλλα κράτη μέλη στο Βέλγιο, δηλαδή 1 015 000 ECU και 67 000 000 ECU αντιστοίχως. Με την απόφασή του 45/69 *Boehringer* κατά *Επιτροπής* (1970) ECR 1979 στη σ. 806, το Δικαστήριο ρητώς επιδοκίμασε αυτή τη μέθοδο υπολογισμού, προκειμένου να προσδιορίσει τη συλλογική ευθύνη των μελών ενός απαγορευμένου cartel. Το ποσό αυτό κατανεμήθηκε εν συνεχεία μεταξύ των επιχειρήσεων βάσει του αριθμού των επιγραφών που είχαν παραγγελθεί στη NAVEWA. Κατά τη διάρκεια της προφορικής διαδικασίας κατέστη προφανές ότι η φράση «θέσεις των εν λόγω επιχειρήσεων στη σχετική αγορά», η οποία χρησιμοποιείται στην απόφαση, πρέπει να εννοηθεί ως αναφερόμενη στο συμφέρον που οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις είχαν για την εκτέλεση της συμφωνίας, όπως απεικονίζεται στον αριθμό των επιγραφών που είχαν παραγγείλει. Ενόψει των περιστάσεων αυτών, η σχέση μεταξύ προστίμου και αριθμού επιγραφών που είχαν παραγγελθεί και της εντεύθεν υποδιαιρέσεως των επιχειρήσεων σε τρεις ομάδες πρέπει να θεωρηθεί ως παραδεκτή. Επομένως, δεν υπάρχει καμιά ασυνέπεια μεταξύ των κριτηρίων που εφήρμοσε η Επιτροπή και των ποσών των επιβληθέντων προστίμων, μολονότι μια ελαφρώς λεπτομερέστερη παράθεση των λόγων στους οποίους βασίστηκε ο υπολογισμός δεν θα έβλαπτε. Με την παρατήρηση αυτή, όμως, με κανένα τρόπο δεν αμφισβητώ την εξουσία που έχει η Επιτροπή, κατά τον υπολογισμό των προ-

στίμων, να λαμβάνει υπόψη συμπληρωματικά στοιχεία, όπως ο βαθμός της συνεπαγόμενης ευθύνης και η βαρύτητα των διαπιστούμενων παραβάσεων της συνθήκης, που δεν είναι δυνατό να εκφραστούν μαθηματικώς. Με το να συμπεριλάβει τη NAVEWA στη κατηγορία με τα υψηλότερα πρόστιμα, ενόψει του πρωτεύοντος ρόλου της κατά τη σύνταξη και εκτέλεση της συμφωνίας, η Επιτροπή δεν υπερέβη, κατά τη γνώμη μου, ιδίως υπό το πρίσμα των εν λόγω συμπληρωματικών στοιχείων, τις εξουσίες που έχει να επιβάλει πρόστιμα δυνάμει του άρθρου 15 του κανονισμού 17.

Επομένως, κατά τη γνώμη μου, και ο όγδοος λόγος ακυρώσεως της προσφεύγουσας πρέπει να απορριφθεί.

11. Συμπέρασμα

Δεδομένου ότι όλοι οι λόγοι ακυρώσεως των προσφευγουσών κρίθηκαν απορριπτέοι και αβάσιμοι, είμαι της γνώμης ότι η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί και να καταδικαστούν οι προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.